

Asia: VN/335/2019

Vesilain tarkistaminen; työryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vesilain tarkistaminen – Virtavesien hoitoyhdistys Virho ry:n lausunto

diaarinumero: VN/335/2019

Oikeusministeriö pyytää lausuntoja vesilain tarkistamisesta asiaa valmistelleen työryhmän pohjalta. Ryhmän esitykset ovat oikean suuntaisia niiden tarjotessa säädökset kalatalousvelvoitteen tai kalatalousmaksun määrittämisestä niin sanotulle nollavelvoitelaitoksille, joilla niitä ei ole.

Ilman kalatalousvelvoitteita (tai -maksuja) olevia vesivoimalaitoksia on Suomessa huomattava määrä, arvioiden mukaan puolentoista sataa. Kyse on merkittävästä haitasta vesistöluonnolle, luontokadon torjunnalle ja kalakannoille.

Suurin osa näistä laitoksista on pieniä ja energiateholtaan vähäisiä ja niiden merkitys valtakunnallisessa energiahuollossa on kovin rajallinen. Pelkästään tuulivoimaa ollaan rakentamassa Suomeen moninkertainen määrä nollavelvoitelaitoksiin nähden. Heikot kalakannat vaikuttavat kielteisesti myös tonttien arvoon, virkistysarvoihin ja alueiden vetovoimaan.

Virtavesien hoitoyhdistys Virho ry pyytää kiinnittämään huomiota myös siihen, että EU on Suomen vesienhoitosuunnitelmia koskevassa palautteessaan kiinnittänyt huomiota vesipuitedirektiivin vaatimukseen ekologisen virtaaman määrittämisestä ja vesivoimalaitosten lupien ajantasaistamisesta. Tämäkin edellyttää vesilain mukaisten lupien tarkistamista koskevan sääntelyn uudistamista.

Työryhmän esityksen mukaan, jos vesivoimalaitoksen haltija itse ei hae kalatalousvelvoitetta, voi kalatalousviranomainen laittaa vireille velvoitemenettelyt lupaviranomaiselle (AVI, aluehallintoviranomainen). Pidämme tätä viranomaismahdollisuutta erittäin tärkeänä, sillä tähän

asti omatoimista kalatalousvelvoitteiden vireillepanoa on nollavelvoitelaitoksissa tapahtunut vähäisesti tai ei ollenkaan.

Työryhmän tavoin Virtavesien hoitoyhdistys pitää tärkeänä, että hankkeita etusijassa pyrittäisiin toteuttamaan yhteisymmärryksessä hankkeesta vastaavien kanssa. Työryhmä katsoo kuitenkin, ettei sääntelyä voida rakentaa hankkeesta vastaavan suostumuksen varaan, vaan sääntelyn tulee mahdollistaa jälkikäteinen puuttuminen lupaan hankkeesta vastaavan tahdosta riippumatta. Muussa tapauksessa laki jäisi monissa vesivoimakohdeissa kuolleeksi kirjaimeksi.

On myös olennaista, että viranomaisten laittaessa velvoitemenettelyt vireille otetaan huomioon kunkin kyseisen alueen ylä- ja alavirran vesistön omistajien, kalatalousalueiden, vesistöjen kunnostajien ja muiden sidosryhmien näkemykset. Viranomaisten tulisi reagoida niiltä saatuihin aloitteisiin kalatalousvelvoitemenettelyjen käynnistämällä.

Työryhmä esittää, että energiahuollon näkökulmasta vähäisen merkityksen omaava vesivoimalaitos voitaisiin lunastaa, jos vaelluskalakantojen elinolosuhteiden ja vaellusyhteyden turvaaminen sitä edellyttää. Esitys on kannatettava.

Lakiin ei esitetä sisällytettäväksi säännöksiä ajanjaksosta, jonka kuluessa kalatalousviranomaisen olisi huolehdittava nollavelvoitelaitoksia koskevat hakemukset vireille. Tämä ei välttämättä olekaan lakitasoinen kysymys, mutta käytännön toiminnassa kalatalousviranomaisten tulisi pian nollavelvoitelain voimaantulon jälkeen tehdä toimintasuunnitelma nollavelvoitelaitosten lupahakemusten vireillesaatosta. Takarajana kaikille laitoksille tulee olla esimerkiksi viisi vuotta.

Virtavesien hoitoyhdistys haluaa lisäksi lausua kalatalousvelvoitteista suhteessa kalatalousmaksuihin. Nykyisin tavoitteena on luonnolliseen lisääntymiseen perustuvat kalakannat. Tavoitetta parhaiten tukeva kalatalousvelvoite on luonnonmukainen kalatie sekä kalojen alasvaellusväylä ohi vesivoimapadon. Kalatalousmaksu ei edistä kalojen luonnonlisääntymistä, joten maksun määrääminen tulee olla pääsääntöisesti toissijainen ja täydentävä velvoite vesivoimalalle. Maksun tulee lisäksi olla sitä suuruusluokkaa, että luonnonmukaisten kalateiden ja alasvaellusväylien rakentaminen tulee edullisemmaksi nollavelvoitelaitoksen omistajalle.

Työryhmän ehdottama lakiteksti on sisällöllisesti oikeansuuntaista, mutta varsinaisen lain tulee olla velvoittavampaa muotoilultaan.

Työryhmätyönkin aikana ilmeni, että monet pitävät vesilain muuttamista tarpeellisena ja kiireellisenä vaelluskalakantojen elinvoimaisuuden säilymisen kannalta. Aikaisemman lainsäädännön nojalla myönnetyt, silloisessa tilanteessa yhteiskunnan kasvaneen energiatarpeen nojalla perustellut vesitalousluvut nauttivat edelleen vahvaa pysyvyyssuojaa siitä huolimatta, että olosuhteita ja ympäristön tilaa sekä toimintaa koskeva tieto ovat lisääntyneet merkittävästi.

Vesilakia tulisikin muuttaa muutenkin kuin pelkästään ns. nollavelvoitelaitoksia koskevana.

Vesipuidedirektiivin toimeenpanemiseksi pitäisi saada kaikki isojakin voimalaitoksia koskevat luvat uudelleentarkastettavaksi (määräajoin). Ne eivät enää saisi olla ikuisia ja tästä pitäisi olla vesilaissa oma pykälänsä.

Penttinen Markus
Virtavesien hoitoyhdistys Virho ry - Virtavesien hoitoyhdistys Virho ry:n
hallitus